

СИТДИКОВ П. Г.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ОМОНІМІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено аналізу особливостей омонімії в китайській економічній терміносистемі. В роботі досліджується явище омонімії в китайській мові і подається власна дефініція омоніма і джерел омонімії в китайській мові.

Ключові слова: омонім, омонімія, омофон, омофонія, термін, терміносистема.

Статья посвящена рассмотрению особенностей омонимии в китайской экономической терминосистеме. В работе исследуется явление омонимии в китайском языке и подается собственная дефиниция омонима и источников омонимии в китайском языке.

Ключевые слова: омоним, омонимия, омофон, омофония, термин, терминосистема.

The article is devoted to the observation and description of the homonyms in Chinese economic terminology. In the process of analysis of scientific researches of the domestic and foreign scientists is studied the phenomenon of the homonymy in Chinese language, are considered controversial definition of the phenomenon and served our own definition of the homonym and the homonym's sources in Chinese language.

Keywords: homonym, homonymy, homophone, homophones, term, terminology.

Актуальність. Існують різні думки щодо значення, місця й ролі омонімії в мові. Деякі лінгвісти вважають, що утворення омонімів – це збагачення словникового складу мови, інші називають омонімію негативним явищем, особливо у термінології. У синології існують різні погляди на те, які слова в китайській мові можна вважати омонімами. Актуальність даної статті полягає у необхідності чіткого обґрунтування того, які лексичні одиниці слід вважати омонімами в китайській мові. Також актуальним є дослідження явища омонімії в економічній терміносистемі китайської мови враховуючи її широке розповсюдження, тоді як в економічних терміносистемах інших мов це явище вважається негативним і є слаборозвиненим.

Матеріал. Матеріал дослідження становлять терміни економічної терміносистеми китайської мови.

Наукова новизна. Питання формулювання дефініції щодо явища омонімії в китайській мові і досі є остаточно невирішеним. Науковці дотримуються різних наукових підходів при визначенні явища омонімії в китайській мові. Крім того, багато вчених стверджує, що явище омонімії непридатне термінології і, таким чином, терміносистемам, які в неї входять. Це твердження не можна жодним чином віднести до китайської мови. Тому наукова новизна дослідження полягає у поданні власної

дефініції явища омонімії в китайській мові та у дослідженні цього явища на матеріалі китайської економічної терміносистеми.

У вітчизняному мовознавстві виділяють чотири основні підходи до оцінки власне явища омонімії і відповідно чотири основних підходи до визначення поняття «омонім». По-перше, омоніми – це слова, які мають однакову фонетичну оболонку, але різні значення, незалежно від їхнього графічного написання. Цю точку зору підтримує велика група вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. До їх числа відносяться: В.В. Виноградов, О.С. Ахманова, Л.А. Булаховський, Є.М. Галкіна-Федорук, С.І. Канонич, Ш. Баллі, Л. Блумфільд та інші. Друга група лінгвістів вважає омонімами слова, у яких при збігові звучання і при відмінності значень обов'язково має бути однакове написання (В.В. Броун, І.В. Арнольд, Н.М. Шанський, М.Х. Ахтямов). Третя група лінгвістів відносить до омонімів однакові за звучанням слова, які мають відмінне значення і написання (Х. Огата, Р. Інглотт).

Цим трьом розумінням терміну «омонім» протиставляється четверте, коли при визначенні омоніма виходять з принципу графічної ідентичності, нехтуючи звучанням.

Ми дотримуємося точки зору першої групи вчених, згідно з якою терміном «омонім» позначаються слова, що однаково звучать. Ми виходимо, таким чином, з наступного визначення: слова з різним значенням, але з однаковим звучанням називаються омонімами.

У синології, як відомо, також існують різні точки зору з приводу того, які слова в китайській мові можна вважати омонімами. Інколи омонімами в китайській мові вважаються слова, які мають однакове звучання і різне значення, при цьому тон не враховується. Згідно з цим наступні слова, які різняться тоном, є омонімами: 回兑 [hui2dui4] зворотній переказ векселя – 汇兑 [hui2dui4] грошовий переказ; 即时 [ji2shi2] негайний, невідкладний – 集市 [ji2shi4] ярмарка, базар; 权限 [quan2xian4] компетенція, повноваження – 全险 [quan2xian3] повне страхування; 福利 [fu2li4] 1. добробут; 2. робота з покращення добробуту; благодійність – 复利 [fu4li4] складні проценти; 符合 [fu2he2] збіжність, відповідність – 复合 [fu4he2] приходити до компромісного рішення (з кредитором).

Як видно з наведених прикладів, один омонім із пари может навіть не належати до економічної терміносистеми.

Таке визначення омонімії, на нашу думку, не може вважатися правомірним на тих підставах, що в китайській мові мінімальною фонетичною величиною, яка може мати те чи інше значення, тобто функціонувати в якості слова або частини слова (морфеми), являється не окремий звук мови (фонема), а тонований склад, силабема. Так як тон в китайській мові являється невід'ємною частиною фонетичної оболонки слова або морфеми і виконує в китайській мові змісторозрізнавальну функцію, то омонімами в китайській мові можна вважати ті слова, у яких співпадає не тільки звучання, але й тони, на що справедливо вказують китайські лінгвісти.

Таким чином, омоніми в китайській мові можна визначити так: омоніми – це слова, які мають однакове звучання (включаючи тон), але різне значення незалежно від ієрогліфічного написання. До таких слів відносяться наступні пари: 负责 [fu4ze2] нести відповідальність – 附则 [fu4ze2] додаткові положення (закону, кодексу); 工会 [gong1hui4] профспілка – 公会 [gong1hui4] гільдія; 公益 [gong1yi4] 1. суспільне благо, 2. державний, публічний інтерес – 工艺 [gong1yi4] техніка і технології.

На практиці, омоніми вносять плутанину в переклад, ускладнюють ділову комунікацію та роблять досконале володіння китайською мовою долею небагатьох фахівців. Знання і розуміння явища омонімії надає адекватності усному та письмовому перекладу, зокрема перекладу термінів.

У китайському мовознавстві особливий інтерес до проблеми омонімії виник у 50-ті роки, в період обговорення питань, які були пов'язані з реформою китайського ієрогліфічного письма, яка ставила задачу переходу від ієрогліфічного письма до писемності фонетичної. Такий перехід пов'язаний з великими труднощами, серед яких і омонімія. Тому дискусія про омонімію, яка розгорнулася в Китаї в 50-ті роки, не є випадковою. В ній брали участь такі лінгвісти, як Чжоу Югуа, Бо Хань, Чжоу Яовень, То Му, Цао Денфан, Чжан Шилу та інші.

Загалом китайська мова вважається однією з найбагатших на омоніми. Найбільша кількість омонімів представлена в односладових словах (公 gong1 загальний 工 gong1 праця і т.ін.).

У лінгвістичній літературі зазвичай вказуються наступні шляхи виникнення омонімів – джерела омонімії: фонетичні зміни; семантичний розвиток слова (розпад полісемії); словотворення і інші морфологічні процеси; запозичення слів. У китайській мові всі перелічені процеси також

розглядаються як джерела омонімії. Окрім названих у китайській мові можна відмітити також й інші джерела, які можна вважати специфічними власне для китайської мови. До них відносяться: односкладова лексика давньокитайської мови; діалектна лексика, яка вживається в літературній мові.

Таким чином, до джерел омонімії в китайській мові відносяться: фонетичні процеси; семантичний розвиток слів; односкладова лексика давньокитайської мови; словотворчі процеси; запозичення; діалектна лексика, яка вживається в літературній мові.

Слід окремо зупинитися на взаємодії китайської лексики з запозиченнями в процесі утворення омонімічних зв'язків. У китайській мові (щодо економічної лексики) запозичення, які слугують джерелом омонімії, як правило, позначають міри ваги, довжини, грошові одиниці.

Запозичені слова, як правило, коли входять в омогрупу, збільшують кількість омонімів. Наприклад: 磅 [bang4] фунт (від англ. «pound») – 傍 [bang4] близько – 棒 [bang4] дубінець; 吨 [dun1] тона (від англ. «ton») – 蹲 [dun1] сидіти на корточках – 墩 [dun1] курган, насип, клумба.

З цих прикладів можна зробити висновок, що поява омонімів внаслідок запозичення є результатом невеликої кількості фонем у китайській мові та обмеженою кількістю фіналей у складах. Багато іноземних запозичень, які означають міри ваги, довжини, коли проникають у мову у двоскладовій формі, нерідко скорочуються до односкладової форми. Якщо в першій формі вони не мають омонімів в китайській мові, то в односкладовій формі вони збільшують число омонімів. Наприклад, запозичене слово 米达 [mi3da2] метр – не має омоніма, а скорочена форма від цього слова 米 [mi3] метр є омонімом китайського слова “рис в зернах”. Однак вони використовуються більше в односкладовій формі, тому що елементарні поняття асоціюються носіями мови з односкладовими словами.

Отже, китайська мова є однією з найбагатших на омоніми мов у світі. Тому важливою проблемою для цієї мови є існування конфлікту омонімів, тобто проблеми розуміння значення, присвоєння конкретних контекстуальних значень слову, яке зустрічається у мовленні. Якщо розглядати питання «конфлікту омонімів» у китайській мові, то слід зауважити, що в більшості омогруп слова відносяться до різних лексичних пластів і дуже часто до різних частин мови. У випадках, коли конфлікт виникає, він вирішується за допомогою контексту.